

BİLİM DİLİ OLARAK TÜRKÇE

PROF. DR. MÜMİN KÖKSOY *

Yazıma Atatürk'ün bir sözü ile başlayacağım. Atatürk kendi el yazısı ile 2.IX.1930'da diyor ki:

“Millî his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin millî ve zengin olması millî hissin inkişafında başlıca müessirdir. Türk dili, dillerin en zenginlerindedir; yeter ki bu dil, şuurla işlensin. Ülkesinin yüksek istiklalini kurtarmasını bilen Türk milleti, dilini de yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarmalıdır.”

Bu söz benim yazımın tam anlamıyla bir özetidir. Şimdi cevap aranması gereken soru şudur: Türkçeyi, şuurla kim işleyecek? Yabancı dillerin boyunduruğundan kim kurtaracak? Bu kişiler veya kurumlar bu görevlerini hakkıyla yerine getirmeye çalışıyorlar mı? Bu soruların cevaplarını bulmaya çalışalım.

1) Bilim Dili Türkçe

Son yıllarda gereksiz yere **“Türkçe bir bilim dili midir, değil midir?”** tartışması başlatılmıştır. Bilimin dili, dini, mezhebi, ırkı, milleti olmaz. Bilim insanlığın ortak ürünüdür ve dolayısıyla ortak malıdır. Ancak bilim ürünleri önce teknolojiye ve sonra teknolojinin endüstriye uygulanması ile patentleşebilmekte ve özel mülkiyete dönüştürülebilmektedir. Bilimde dil, öncelikle bir düşünce aracı, ikinci olarak da aynı dili konuşanlar için bir iletişim aracıdır. Bu nedenle ana dil, en iyi bir bilim dili olma potansiyeline sahiptir. Ancak ana dilde yeterli sayıda ve nitelikte bilim üretilmez ve dağıtımı yapılmaz ise, bu doğal potansiyel gelişemez, onun boşluğunu yabancı diller, özellikle en yaygın ve en etkin yabancı

* Emekli Öğretim Üyesi.

dil (günümüzde İngilizce) doldurmaya başlar. Türk dili, dünyanın en eski ve en çok konuşulan 3-5 dilinden birisidir. Tarih incelendiğinde, bu dili konuşan insanların binlerce yıllık geçmişlerinde yüzü aşkın devlet kurduğu; fen, sosyal ve sağlık bilimlerine pek çok katkıda bulunduğu görülür. Dolayısıyla Türk dili için bilim, yabancı bir konu değildir. Geçmişte olduğu gibi bugün de bilimi ince bir nakış gibi işlemeye yeterlidir. Yeter ki onun işleyeceği bol miktarda bilim üretilmiş olsun.

2) Türk Dilini Şuurla Kim İşleyecek?

Türk dilini yaratan Türk milletidir. Onu geliştirenlerin başında ise bilim adamları, öğretmenler, yazarlar, sanatkârlar ve devlet yöneticileri gelir. Eğer toplumun bu kültürlü kesimi bir dilin bir millet için, onun yarattığı medeniyet için önemini gerçekten biliyor ve inanıyorsa, görevleri sırasında veya günlük hayatlarında bu dili şuurla işleyerek toplumun geri kalan büyük gövdesinin de dilinin zenginleştirmelerine katkıda bulunurlar.

Bu kültürlü grup içinde ilk görev, akademisyenler ile öğretmenlerindir. Çünkü toplumdaki insanları onlar eğitir, onlar yetiştirir. Yazarları, sanatkârları ve devlet yöneticilerini de onlar yetiştirir. Ayrıca bilim adamları ürettikleri bilimsel ürünler ile bir yandan bilimin gelişmesine katkıda bulunurlarken diğer yandan toplum için teknolojik gelişmelerin önünü açmakta, sanatkârlar ve yazarlarla birlikte toplumu aydınlatmaktadırlar. Devlet yöneticileri, kanunlar, tüzükler, yönetmelikler ve diğer kurullarla topluma düzen verirken kullandıkları dilin gelişmesine çok önemli katkıda bulunurlar. Bütün bu insanların ahenkli bir şekilde çalışmasıyla ana dil şuurla işlenmiş ve bir yabancı dile ihtiyaç duyulmadan gelişmiş olur.

3) Ya Ters Olursa?

Eğer bir dilin gelişmesinden sorumlu olan yukarıdaki grup bilerek veya bilmeyerek ana dilini kullanma yerine bir yabancı dili kullanma eğilimine girerse, ana dil zamanla bu yabancı dilin işgaline uğramaya başlar. Bu işgal uzunca bir süre devam ederse ana dil, önce resmî-bürokratik hayattan, daha sonra günlük hayattan ve en sonunda da tamamen silinerek kaybolur. Ana dilini kaybeden topluluk, milliyetini de kaybederek başka bir milletin içinde eriyip gider. Türk milleti tarih boyunca birkaç defa ana dilini kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalmış, ancak bazı liderler ve olaylar sayesinde bu tehlikelerden kurtulabilmiştir. Aşağıda bunlara örnekler verilecektir:

Yabancı dillerin etkisiyle bir ana dilin kaybolmasının üç aşaması vardır. Bunlardan birincisi ve başlatıcısı, yabancı dille eğitimidir. Her düzeydeki yabancı dille yapılan eğitim, ana dilin gelişmesini ve kolay kullanımını engeller. Elbette filolojiler gibi istisnalar vardır ve bunlar kaideyi bozamaz. Üniversitelerde yabancı dille

yapılan eğitim ise ayrıca ana dilde olması gereken yeni mesleki, teknik ve bilimsel terimlerin üretilmesine ve yerleşmesine olanak vermez. Yabancı dille eğitim görmüş öğrencilerin büyük çoğunluğunun meslekleriyle ilgili terimlerin Türkçe karşılıklarını bilmediklerine veya kullanmada zorlandıklarına herkes tanıktır.

Ana dilin kaybolmasındaki ikinci aşama yabancı dilin veya kelimelerin devlet bürokrasisinde de kullanılmasıdır. Yabancı dilde eğitim görmüş üniversite mezunlarının devlet bürokrasisinde görev almaları ve uluslararası ilişkilerin çoğalmasıyla yabancı sözcükler, terimler ve kavramlar bürokrasi diline yerleşir. Devletle işi olan her vatandaşın bunları öğrenmesi ve kullanması âdetâ zorunluluk hâline gelir. Bunun ileri aşamasında ise yabancı dil bürokrasi dili hâline gelir ve her türlü basın ve yayın organı (medya) da buna ayak uydurarak katkıda bulunur. 70 yıl kadar süren Sovyetler Birliği döneminde, Orta Asya'daki Türk toplumlarının durumu bu aşamaya kadar gelmiştir. Öncelikle Rusça, Sovyetler Birliği tarafından bütün eğitim kurumlarında eğitim dili olarak dayatılmıştır. Şöyle ki Rusça bilmeden hiçbir kurumda eğitim yapılamaz ve hiçbir devlet dairesinde iş yürütülemez hâle gelmiştir. Ne acıdır ki aynı alanda uzmanlaşmış iki Kazak profesör isteseler de bu alandaki bilimsel konuları ana dilleriyle ifade edemez ve tartışamaz duruma düşmekte; bu sebeple tartışmayı Rusçayla sürdürmeye başlamaktadırlar.

Ana dilin kaybolmasındaki son aşama ise maddi ve manevi baskı altında kalan sıradan halkın da yabancı dille konuşmaya zorlanmasıdır. Elit zümre denebilen bütün okumuş kesim ile bütün bürokrasi ve devletle iş yürüten iş dünyası ana dili yerine yabancı dili kullanırken, yalnız ana dilini kullanan halk aşağılanmakta ve hor görülmektedir. Aşağılık duygusuna kapılan halk da ister istemez ana dili yerine yabancı dille konuşmaya yönelmektedir. Orta Asya Türkleri, işte tam bu aşamada iken Sovyetler Birliği dağılmış ve tekrar bağımsızlığını kazanan bu topluluklar ana dillerini kaybetmenin eşliğinden kıl payı ile kurtulmuşlardır.

Tarihte Volga Bulgarları olarak bilinen bir Türk boyu ise asimilasyonun son aşamasını da tamamlayarak tarih sahnesinden silinmiştir. Bir Türk boyu olan Bulgarlar, VII. yüzyılda Karadeniz'in kuzeyinde Volga Nehri boyunca yaşamaktayken bunların bir kısmı VIII. yüzyılda batıya doğru göç etmiştir. Tuna Bulgarları denilen bu grup gittikleri yeni coğrafyada yaşayan Hristiyan Sırpların etkisi altında kalarak önce dinlerini sonra da dillerini kaybetmişlerdir. Böylece asimile olarak Türklüklerini unutmışlar ve günümüzdeki Bulgar halkını oluşturmuşlardır. Yakın coğrafyada yaşayan Türk soylu Gagavuzlar ise Hristiyanlık'a geçmiş olmalarına rağmen dillerini koruyabildikleri için millî kimliklerini kaybetmemişlerdir.

Büyük Selçuklu Devleti de benzer bir tehlikeyi Hoca Ahmet Yesevi sayesinde atlatabilmiştir. Şöyle ki; Büyük Selçuklu Devleti bir Türk devleti olmasına rağmen devletin resmî Dili Farsça idi. Türkler yenice İslamiyeti kabul etmektey-

diler. Medreselerde bilim dili olarak Arapça eğitim yapılırken devlet yönetiminde ve sanatta Farsça rağbetleydi. Bu nedenle Mevlana gibi ünlü düşünürler bile eserlerini Farsça yazmışlardır. Din ve eğitim yolu ile Arapça ve Farsça halkın ana dili olan Türkçeyi istila etmeye başlamıştı. İşte tam bu sırada Arapça-Farsça eğitim yapan Buhara'daki bir medresenin başmüdürrisi olan Hoca Ahmet Yesevi yabancı dille eğitimin yanlışlığını ve sakıncalarını fark etmiş, postunu terk ederek Yesi kasabasında yeni bir medrese kurmuştur. Bu medresede eğitim dili, dinî eğitim dâhil tamamıyla Türkçedir. Medresesini ziyaret eden ve din eğitiminin Arapça dışında başka bir dille, Türkçe ile yapılamayacağını iddia eden diğer din bilginlerine uygulamalarını izleterek gerekli dersi vermiştir. Ahmet Yesevi, Yesi'deki medresesinde yıllar boyunca on binlerce öğrenci yetiştirmiştir. O yıllarda Anadolu'ya Türklerin göçü yoğunur. Bu göç kabileleriyle Anadolu'ya gelen Türk boylarına bilimsel ve manevi olarak hocalık yapmışlar, rehberlikte bulunmuşlardır. Hacı Bektaş Veli, Hacı Bayram Veli ve Sarı Saltuk Veli bunlardır. Böylece Hoca Ahmet Yesevi ve müritleri sayesinde Türk dili yabancı dillerin işgalinden kurtarılmıştır.

Osmanlı Döneminde, Türkçe Arapçanın işgali altında kalmış ve **“Osmanlıca”** denilen melez bir dil ortaya çıkmıştır. Devlet yönetiminde ve medreselere hâkim olan Osmanlıcadan ancak Cumhuriyet döneminde Atatürk'ün; **“Ülkesinin yüksek istiklalini kurtarmasını bilen Türk milleti, dilini de yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarmalıdır.”** talimatı sayesinde kurtulmuştur.

Günümüz Türkiye'sinde Durum Nedir?

Atatürk, yukardaki sözünü gerçekleştirmek düşüncesiyle arka arkaya eğitimde birlik kanununu, harf devrimini ve dil devrimini gerçekleştirerek Türkçeyi, Arap ve Fars dillerinin istilasından hızla kurtarmıştır. Hatta bazı devrim uygulayıcıları o kadar ileriye gitmişlerdir ki halka mal olmuş Türkçeleşmiş olan bazı sözcükleri, kökenlerinin yabancı bir dil olduğunu ileri sürerek yok etmeye çalışmışlar ve onların yerine bazılarının **“Uyduruk Türkçe”** dedikleri halk tarafından benimsenmemiş sözcükler türetmişlerdir. Yeni eğitim sistemi ve buralarda görev yapan öğretmenlerin büyük gayretleri ile 1960 ve 1970'lere doğru Türkçemiz, Arap ve Fars dillerinin etkisinden büyük ölçüde kurtarılmıştır. Artık bundan sonra Osmanlıca, yönetim ve eğitim dili olmaktan tamamen çıkmış ve yalnız özel eğitim gerektiren bir uzmanlık alanına dönüşmüştür.

1970'li yıllardan sonra Türkiye'de her düzeydeki eğitim, özellikle üniversiteler ülke çapında hızla yayılarak çoğalmıştır. Bu eğitim kurumlarında birkaç kolej ve üniversite dışında eğitim dili tamamıyla Türkçedir. Ancak yüzyılın sonlarına doğru İngilizce eğitim veren Anadolu liseleri gibi ortaöğretim kurumları ile vakıf üniversitelerinin çoğu İngilizce ile eğitim yapmaya başlamıştır. 2000'li yılların başında İngilizce eğitim yapan ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarının oranı %18'lere ulaşmıştır. Çok kısa bir zamanda bu eğitim kurumlarının birçoğunda iyi bir İngilizcenin öğretilmediği ve kaliteli bir eğitim yapılamadığı fark

edilmiştir. Bu amaçsız ve kalitesiz eğitimi fark eden Millî Eğitim Bakanlığı Anadolu liselerinde uygulanmakta olan İngilizce eğitime son vermiştir. Ancak üniversitelerde İngilizce ile eğitim artarak devam etmektedir. Bu gidiş, İngilizcenin Türkçeyi istila etmesinin bir başlangıcı olarak algılanmaktadır.

4) Ne Yapılmalıdır?

Ana dille daha kaliteli bir eğitimin yapılacağı tartışmasız bir gerçek iken niçin bazı üniversitelerimiz yabancı dille eğitim yapmaya yönelmektedir? Sorunun cevabını iyi araştırmak gerekir. İlk görünür gerekçe olarak mesleki eğitimin yanı sıra öğrencilere bir de geçerli bir yabancı dili öğretmek akla gelmektedir; fakat bu gerekçe yeterli değildir. Bu üniversitelerin aşağıdaki gerekçelerini de düşünmek gerekir.

Yabancı dille yazılmış kitapların ve yayınların niteliği ve bolluğu,

Öğrenci ve öğretim elemanlarının uluslararası akademik hareketliliği (karşılıklı öğrenci ve öğretim elemanı akışı),

Mezunlarının mesleki yabancı dil bilgilerinin daha gelişmiş olması ve bu nedenle bu dille yazılı ve sözlü iletişimde daha başarılı olmaları,

Mezunlarının uluslararası iş dünyasında daha kolay iş bulabilme imkânları.

Bu üniversiteler bu gerekçelerinde haklı olabilirler. Kanuni bir zorlama ile bu üniversiteleri bir çırpıda ana dille eğitim yapmaya zorlamak hem doğru değildir, hem de bu günkü şartlarda buna hiçbir iktidarın gücü yetmez. O hâlde neler yapılmalıdır?

Öncelikle yabancı dille eğitimi cazip hâle getiren yukarıda belirtilen gerekçelerdeki hususların ana dilde eğitim verenler için de cazip hâle getirilmesine çalışılmalıdır. Bunun için:

Yabancı dille eğitim yapmalarına izin verilen ve verilecek olan üniversiteler için YÖK'ün "Yükseköğretim Kurumlarında Yabancı Dil Eğitimi ve Yabancı Dille Eğitim-Öğretim Yapılmasında Uyulacak Esaslara İlişkin Yönetmelik" gözden geçirilerek sıkı bir şekilde uygulanmalı ve hakkıyla denetlenmelidir.

- Her alandaki temel ders kitaplarının kaliteli biçimde ve Türkçe olarak yazılması,
- Özgün bilimsel araştırmaların çoğaltılması ve bu araştırmaların sonuçlarının kaliteli ve hakemli Türkçe bilimsel dergilerde yayımlanması,
- TÜBİTAK tarafından hakemli bilimsel dergilerin onaylanması, denetlenmesi, taranması ve dizinlenmesi her türlü destekle teşvik edilmelidir.

Anayasa'mız
ve yasalarımız
gereğince
Türkiye'deki
bütün eğitim
kurumlarında
eğitim-öğretim
dili Türkçedir.

Ayrıca Üniversiteler Arası Kurulun çıkarmış olduğu bir yönetmelikte yer alan üniversitelerin özgün bilimsel araştırmalarının yayımlanacağı "Üniversite Bülten"lerine konulan utanç verici TÜRKÇE YASAĞI derhâl kaldırılmalıdır.

Anayasa'mız ve yasalarımız gereğince Türkiye'deki bütün eğitim kurumlarında eğitim-öğretim dili Türkçedir. Yabancı dilde eğitim yapmak kanunlar ve yönetmeliklerle belirlenmiş özel şartlara ve sınırlamalara bağlıdır. Bu şartlar ve sınırlamalar aşağıdaki önerileri de dikkate alarak yeniden belirlenmelidir:

Ana dilde eğitim yapılan programlarda öğrencilere en az bir yabancı dilin de öğretilmesi ve öğrencilerin bu dilde yazılmış mesleki kitap ve dergileri takip edebilecek düzeyde geliştirebilmelerine imkân tanınmalıdır. Bu konuda çok başarılı bir model geliştirmiş olan Başkent Üniversitesinin deneyimlerinden yararlanılmalıdır. Ayrıca öğrencilerin, uluslararası akademik/ mesleki kamuoyu ile buluşturabilmenin yollarının bulunması gerekir.

Özel şartları gerçekleştirmiş olan bir devlet üniversitesi, Türkçe eğitim yapan bölümünü kapatmamak şartı ile eş değer bir müfredat ile bu programın yabancı dille eğitim yapan şubesini de açabilmelidir. Bunun için Hacettepe Üniversitesinde yıllardan beri başarı ile ve sorunsuz olarak uygulanmakta olan TÜRKÇE TIP ve İNGİLİZCE TIP örneğinden yararlanılmalıdır. İsteyen öğrencilerin bu programlardan dersler seçebilmesine veya programla arasında yatay geçiş yapabilmelerine imkân tanınmalıdır.

Bir yabancı devlet veya üniversitesiyle ortak eğitim programları yürütmek üzere anlaşmış olan vakıf üniversiteleri bazı programlarını yabancı dille yapabilmelidirler. Ancak bu programlara kaydolun öğrenciler Türk kültürü derslerinin tamamı ile meslek derslerinin en az üçte birini Türkçe olarak vermek zorunda olmalıdırlar. Bu programa mezun olmak amacıyla kaydolun yabancı öğrencilere Türkçe hazırlık programı uygulanmalıdır. ■